

Pakolainen.

Historiallinen kertomus.

Kirjoittanut.

Kustavi Saarni.

Uusi Suometar v. 1886

I.

Luonto oli jo valkeassa lumipeitteessään; kolkko hiljaisuus vallitsi kaikkialla. Talvi oli taaskin palannut Pohjolaan pyryineen ja pakkasineen, kahlehtinut alemman elämän. Puut seisoivat synkkinä vaaran rinteellä, puronen ei juossut loristen laaksoon, maantieltä ei kuulunut rahtilaisen iloinen laulu. Lanistunut oli kesäinen hilpeys.

Eräänä pilvisenä Marraskuun päivänä v. 1808 kulki noin satamiehinen joukko maantietä myöten Lieksan kirkonkylään päin. Tuskinpa tarvinnee mainitakaan, että se oli aseellista väkeä. Karjalaisten puvusta ja puheesta arvaamme heidän kuuluvan maan puolustajiin; mutta huoli ja murhe näkyi jokaisen kasvoista, keskustelu oli matalaa ja alakuloista — he olivat paluumatkalla. Lohdutukseksi voivat he kuitenkin katsoa sen seikan, että he peräytyivät kunnia-rikkaan taistelun jälkeen kymmenenkertaisen ylivoiman edeltä, mutta epätoivoissaan, tietämättä millaiseksi synkkä tulevaisuus kävi. Kotiseudut ja omaiset ja vuosien hedelmät jäisivät alttiiksi viholliselle, mikä oli säästämätön ja armoton, etenkin kun kansan omia liikkeitä pidettiin kapinallisina. Puolustus oli enää mahdoton, kun talvi ja pakkanen karkoitti puo-

lustajat edullisilta paikoilta. Vihollinen sitä vastoin oli hyvin varustettu käymään sotaa minä vuodenaikana hyvänsä ja ajoikin takaa viipymättä.

Tultuaan avoimelle paikalle, johon muuan kylä näkyi matkan päästä, seisahti joukko. Jotain katke-
raa, syvää ja sanomatonta löytyi jokaisen sydämmes-
sä. Urhot katsoivat ääneti toisiinsa ymmärtäen het-
ken tärkeyden. Tuo oli yksi niitä juhlallisia hetkiä,
jommoiset ovat pyhät ja harvat. Sen t u n s i joka mies.

Päällikön viittauksesta kääntyi joukko maantieltä
pienelle niitylle ja järjestyi asentoon.

Jos tarkastamme näitä ahavoittuneita rivejä, tätä
elävää muuria, jota vihollinen ei voinut murtaa saa-
matta avukseen luonnonvoimia, huomaamme siellä
entisiä tuttaviamme ja vieläpä useampiakin. Siellä seisoo
Pekka ja Aatu Sallinen ja Eroset vieretysten, Simo on
jo joutunut Manalan majoille.

Entäs päällikkö? Hän se on, tuo vanha ystävämme
Olli Tiainen, joka korkealla äänellään kääntää mies-
tensä jakautumaan kahteen eri osastoon, jotka hän
asettaa vastapäätä toisiaan, seisattuen itse keskelle.
Huolet ja sisällinen taistelu ovat tehneet hänet kal-
peaksi. Ylevä vakavuus näkyy hänen kasvoistaan. Mi-

tä hän oli saanut kärsiä, ennenkuin hän päätti peräytyä, ei tiennyt eikä arvannut yksikään hänen miehistään. Hän kantoi harmiaan ääneti, tahtomatta huolestuttaa väkeään. Jo aikaa sitten oli hän huomannut, miten kävisi, oli huomannut tämän haikean hetken lähenemistään lähenevän, mutta tiesi samalla, että jokainen päivä ja hetki, minkä hän voisi pidättää venäläisiä ja heidän väkeään varuillaan Karjalassa, oli kallis isänmaalle. Suomi oli jo Ouluun asti venäläisten vallassa, mutta toivon tähti ei sentään sammunut Tiaiselta, niin kauan kuin vuoden aika salli hänen tehdä vastarintaa. Tämä päivä oli vaikeimpia hänen elämässään.

Totisena otti hän vaakuna-hattunsa päästään.

Kaikki muutkin tekivät samoin. Hetken tärkeys alkoi jo tulla yhä selvemmäksi; synkät enteet toteutuivat. Tiaisen silmistä ja liikkeistä näkyi kyllä, mitä seuraisi. Moni mies, moni Ollin sotatoveri pyyhkäsi kyyneleen ahavoittuneilta kasvoiltaan, virkkamatta sanaakaan. Tuo äänettömyys oli tuskallinen.

„Ystäväni“, lausui Tiainen, „eron hetki on tullut; minun täytyy päästää teidät kotiseuduillenne. Ylivoimainen vihollinen ahdistaa meitä, puute, vilu ja talvi

rasittaa meitä. Työ on tehty. Olemme taistelleet, taistelleet kunnialla, voittaneet ja karkoittaneet ajaksi vihollisen kotiseuduiltamme, olemme puolustaneet kotiamme voimiemme mukaan. Nyt enää se on mahdotonta. — Tottakai jokainen teistä muistaa, miten tappelimme Mönninvaaralla, Kaltimonniskalla, Wornansillan luona, Jauhiaisien salmen rannalla, miten anastimme kuormastoja ja vangitsimme kuvernöriin. Nuo ovat ne muistot, mitkä viemme mukanaamme kotiimme, nuo yhteiset työt isänmaan eteen, jotka eivät kantaneet toivottua hedelmää. Kaikki yrityksemme ovat rauenneet tyhjiin. Palatkaa kukin kotiinne ja jättäkää aseenne oitis minulle, että vien ne takaisin, että saatte olla rauhassa. Minä puolestani olen lainhylky siinä maassa, jota olen puolustanut teidän päällikkönänne. Vihollinen on luvannut minusta 500 ruplaa ja ajaa minua kaiketi takaa. Tästälähin olen pakolainen, tietämättä mihin illaksi tulen, mihin saan pääni kallistaa. Palatkaa kotiinne, ystävät, minä lähden eteenpäin, kunnes pääsen heidän käsistään; melkein koko Suomi on jo heidän vallassaan, mutta minä koetan kuitenkin päästä pohjoiseen, jossa kuninkaamme vielä hallitsee. Hyvästi nyt, ja Jumala olkoon teidän

kaikkein kanssanne!“

Tuskin yksikään silmä pysyi kuivana.

Päällikkö puhui totta, ja se totuus oli katkeraa. Kaikki ymmärsivät että eron hetki oli auttamattomasti tullut. Mutta voikos sotilas jättää rakkaan päällikkönsä vihollisten vainottavaksi?

Tuo kysymys kaikui varmaankin jokaisen vapaajoukon jäsenen sielussa yht’aikaa, sillä hurjalla huu-dolla ilmoittivat kaikki seuraavansa Tiaista vaikka minne, ett’ei hänen tarvitsisi kärsiä yksin, ja taistella viimeiseen veripisaraan saakka hänen vierellään.

Tuo pitkä mieltymyshuuto olikin luonnollinen seuraus siitä läheisestä veriheimolaisuudesta, joka sitoi sotilaat keskenään ja päällikköönsä.

Tiaisen otsa synkkeni, mutta kirkastui taaskin.

„Ei, pojat“, lausui hän lempeästi, ei sovi! Meidän täytyy erota. Minä olen lainhylky, kunnes pääsen Venäjän mailta, enkä tahtoisi nähdä teitä samassa tilassa. Hyvästi nyt, veikot, menkää uuden esivaltanne turviin niin kauan kuin on armon aikaa — — —“

Tuohonpa ääni juuttui.

Enempää ei päällikkö voinut sanoa rakkaille sotilailleen, vaan kätteli ääneti kaikkia, pyhkäisten sil-

mistään pari kuumaa kyyneltä käden selkämällä. Kun Pekan vuoro tuli, lausui Olli:

„Hyvästi poikani! Olin sinulle isän sijassa, kunnes löysit uudet vanhempasi. Nyt olen vapaa siitä velvollisuudesta, ja voin lähteä teille tietämättömille. Elä onnellisena, muistelele entistä ystävääsi, pane mieleesi kaikki ne hyvät neuvot, jotka olet saanut minulta. Hyvästi!“

Hellä puristus vielä, ja kaksi ystävää oli erillään. Jumala tiesi milloin he enää kohtaisivat toinen toisensa!

Pian oli koko joukko puristanut päällikön kättä jäähyväisiksi.

Tiaisella näkyi kyllä olevan sydän täynnä, mutta paras olikin lähteä niinikään, etteivät miehet väkisin yhtyisi seuraamaan häntä.

Kolkko äänettömyys seurasi.

Päällikkö katsoi miehiinsä ja nämä häneen. Ei kummallakaan ollut tällä hetkellä voimaa murtaa kielen salpaa. Kuten myrskyn edellä monesti ilma käy tyyneksi, ikäänkuin hankkiakseen voimia uuteen taisteluun, ennusti tuokin hiljaisuus valtavaa tunnon puhkeamista.

Äkkiä kääntyi Tiainen, viittasi viimeisen kerran miehilleen ja kiiruhti metsään.

Ei kukaan seurannut häntä. Päällikön pyyntö oli pyhä; hän tahtoi kärsiä yksin.

Päästyään tuuhean puun suojaan katsahti Tiainen taakseen ja vaipui kuusen juurelle, huomattuaan olevansa näkyvistä.

Hän itki.

Synkkä aavistus tulevaisuudesta täytti nyt miesten sydämet. Kukin jätti aseensa yhteen kasaan ja kääntyi kotiseuduille, ja puolen tunnin kuluttua ei ollut ketään paikalla.

Eroset, Aatu ja Pekka Sallinen kiiruhtivat oikoteitä Mönninvaaralle. Ei kukaan tahtonut repiä auki haavaa — rakkaan päällikön kohtalo huolestutti jokaista.

„Hän on poissa!“ mutisi Pekka, „mutta elää muistossani. Sinne meni toinen isäni . . .“

Hyväntekeväisyys ja kiitollisuus herättivät Pekassa katkeran kaipauksen, jota ainoastaan hellän vaimon rakkaus voi lievittää. Kun Erolan väki tiesi, mitä hän oli menettänyt, välttivät he mainita Tiaisen nimeäkään, ennenkuin hän kokonaan tointui ikävästään. Ei kukaan hätyytellyt heitä, kun he vihollisten

käskyn mukaan jättivät aseensa ja asettuivat rauhallisiksi maamiehiksi. Entisen ajat olivat joutuneet unhotuksiin. Venäläiset olivat jo nähtävästi saavuttaneet tarkoituksensa ja tahtoivat säästää maata ja sen asukkaita niin paljon kuin mahdollista. Jalomielinen voittaja taisi ainoastaan antaa anteeksi niille, jotka vaan olivat täyttäneet velvollisuutensa. Tiaista pidettiin kuitenkin niin rikoksellisena, että hän teki poikkeuksen tuosta yleisestä lupauksesta, ja suomalaisten päällikkö, joka oli uhrannut kaikki isänmaansa edestä, sai jäädä lain hylyksi.

Jättäkäämme tähän entiset ystävämme, joiden vaiheista olemme jo kertoneet, seurataksemme vast'edes pakolaista vilussa, kylmässä ja vaaroissa.

II.

Sillaikaa kuin Tiainen kiiruhtaa Lieksasta pohjoiseen päin, luomme pienen silmäyksen talonpoikaissiikkeihin Pohjois-Karjalassa Malmin palausmatkasta asti nähdäksemme millä perusteilla tuo rohkea partiokävijä päätti hajoittaa joukkonsa ja paeta.

Kuten jo ennen mainitsimme peräysi Malm joutumasta kahden eri venäläisjoukon väliin, jonka jälkeen Dolgoruki ajoi häntä takaa Iisalmelle, kaatuakseen siellä Koljon-virran tappelussa, mutta Gerngross jäi Karjalaan. Tiainen oli enää täällä ainoa vihollinen ja siis kukistettava. Vaan tuopa ei suinkaan ollut helppo tehtävä.

Tiainen joukkoineen vartoi vihollisia Ahvenuksen länsirannalla. Venäläisten kääntyessä Kaltimonniskalta Joensuuhun matkusti hän miehineen Nurmekseen, jättäen Steniuksen pieliseläisineen vartioimaan salmea, eikä ennättänytkään palata kuin viholliset jo olivat tulleet paikalle ja hankitsivat ylimenoa. Suomalaiset näkivät parhaaksi peräytyä venäläisten suuren miesluvun tähden Vornan sillan luo, jossa he löysivät edullisen aseman erään harjulla ja puolustivat sieltä itseään suurella menestyksellä. Venäläiset kärsivät kovan mieshukan, mutta pakoittivat taas-

kin ylivoimallaan pienen suomalais-joukon peräytymään Jauhiaisen ja Pielisjärven välisen salmen rannalle, jossa talonpojat purkivat pitkän sillan ja marsivat sitten Jauhiaisen salmen pohjoispuolelle. Venäläiset saatiin petoksella vetäytymään liki Pielisen pitäjään kirkkoa, joka seikka antoi eräälle heidän historioitsijalleen aihetta mainita talonpoikien lukumäärän nousseen tuhansiin. Kaiketi oli vihollisten aikomus mennä tätä tietä Pohjanmaalle, koska Sandels lähetti 700 miestä Säräisniemelle heitä vastaan.

Sittenkuin Suomalaiset saivat käskyn peräytyä Taipaleelta, pääsi vihollinen täältä kautta Toivalaan ja vähensi joukkojaan Karjalassa. Sentähden voi Tiaisen tavallaan ryhtyä tehokkaihin toimiin, tehden Enon kirkonkylästä partioretkiä koko syksyn. Tuommoisella matkalla otti hän, kuten jo ennen olemme kertoneet, vangiksi kuvernörin ja pari muuta venäläistä virkamiestä. Tapaus herätti suurta hämmästyystä ja vihollinen toi uusia joukkoja Karjalaan; Tutschkoff määräsi Tiaisen päästä 500 ruplan palkinnon.

Fürstenbergin vangitsemisesta oli pikemmin paaha esillä kuin mikään hyöty. Vihollinen räökkäsi viattomia ja muuttui kovemmaksi rauhallisia asukkaita

vastaan. Kenraalimajuri de Gervais, joka venäläisten päällikkönä, Gerngrossin mentyä joukkoineen Pieli-sestä Ouluun, oleskeli Enossa Marraskuun viime päi-vät ja alkupuolen Joulukuuta, kehoittaa kuuluutuk- sessaan Karjalan asukkaita vannomaan uskollisuu- den valaa niin pian kuin mahdollista.

Vankeudesta päästyään alkoi Fürstenberg, kos- tamatta paha pahalla, vaikuttaa suurella huolella maakuntansa hyväksi. Pieliseen lähettämässä kuu- luutuksessaan käskee hän asukkaita jättämään aseensa nimismiehille 8 päivässä; muuten saisivat he syyt- tää itseään seurauksista. Suuri osa Karjalan väestöä vannoikin uskollisuuden valan uudelle hallitsijalleen ja joulupäivänä 1808 veisattiin tämän maakunnan kirkoissa yleinen kiitosvirsi venäläisten voittojen joh- dosta.

Palatkaamme Tiaiseen! Talven tullen täytyi hänen hajoittaa joukkonsa, sillä silminnähtävästi oli turhaa puolustaa enää Suomenmaata siltä puolen. Tahto- matta pahentaa miestensä tulevaisuutta, päätti Tiai- nen laskea heidät kaikki ajoissa kotiseuduilleen, ettei vihollisen rankaiseva käsi kohtaisi heitä. Hänen omat „rikoksensa“ olivat sovittamattomat. Hänellä siis ei

ollut muuta neuvoa kuin paeta, jättää koti, perhe ja synnyinseutu. Vihollinen oli alinomaa kintereillä.

III.

Niinpien kuin talonpojat olivat lähteneet paikalta, tuli Tiainen esim. puiden takaa, sydän täynnä synkkiä tunteita. Monta kuumaa kyyneltä kirposi terävästä silmästä. Päällikkö kaipasi miehiään, tunsu olevansa yksin. Pää alhaalla kulki Tiainen kentällä, syviin mietteihin vaipuneena, jotka hävisivät kun hän töytäsi kivärikasaa vastaan.

Kaikki unelmat olivat poissa; Tiainen oli taaskin entinen toimiva mies, jolta päivä ei kulu päätä käännellessä.

Hän kiiruhti maantielle.

Vähän matkan päästä näkyi talo, johon hän meni.

Kaivolla sattui juuri olemaan mies juottamassa hevoisparia.

„Sinäkö olet isäntä talossa?“

„Niin; entäs sitten? — Olette kaiketi katteini Tiainen, tunnettu mies meidän seuduilla. Muilla miehilläämme ei ole tämmöistä hattua. Käykää taloon — —“

„Ette näy tietävänkään mitä on tapahtunut; olen hajoittanut joukkoni.“

„Sen sain juuri kuulla kahdelta pieliseläiseltä, jotka kohtasin veräjällä. Nythän ryssä pääsee tänne tekemään pahojaan.“

„Venäläinen ei tee mitään, kun ei ryhdy aseihin häntä vastaan, semmoinen oli uuden kuvernöörin kuuluutus. Tuo mies pääsi, lempo vie, käsistäni hyvällä hinnalla, kun herrat tulivat väliin, eivätkä antaneet minun menetellä mieleni mukaan.“

„No, mihinkäs nyt aiotte mennä? Ruplakappaan ei olisi pitkä matka“, virkkoi mies leikillisesti.

„En minä heidän verkkoihinsa puutu“, vastasi Tiainen jyrkästi, „lähden etsimään suomalaista sotaväkeä. Sinne on minulla vietävänä kallis saalis; valjasta oitis liinakkosi kahden reen eteen, minulla on kaksi kuormallista miesten pyssyjä, jotka minun täytyy saada täältä.“

„Minun hevoseni eivät jouda, ja sen lisäksi voivat venäläiset kostaa minulle, kuultuaan minun auttaneen teitä.“

„Ruununmiehenä minä vaadin teitä oitis täyttämään käskyni; mitä venäläisten koston tulee, ei siitä ole puhetta. Mistäs he saisivat tietää teidän kuljettaneen kiväriäni, ja toisekseen“, lisäsi Tiainen viekkasti, „voisivat he todellakin hätyyttellä teitä, jos löytäisivät semmoisen pyssykan tästä kylästä.“

„Eikös meillä ole suuta sanoa, miten asian laita

on?”

„Sitähän se vihollinen rupeisi ottamaankaan korviinsa. . . .“

„Olette oikeassa! Minä kyyditsen pyssyjä, mutta Wiegijoelle vaan, enkä askeltakaan edemmäksi. Sinnepäinhän matka käy?„

„Tietysi; pohjoisessa täältä on kotini, pohjoisessa etsittäväni sotajoukko. Lähtekäämme, aika on kallis!“

„Mutta minulla ei ole toista kyytimiestä. . .“

„Entäs minä? Tulenhan minä mukaan!“

Kymmenen minuutin kuluttua olivat teet jo matkalla kylästä. Tiainen oli vaihtanut univormuhattunsa talonpojan lammasnahkaiseen lakkiin ja piiloittanut sapelinsa rekeen. Kuormat peitettiin poron nahhoilla, joiden päällä miehet viruivat, näyttäen rahtilaisilta. Keli oli hyvä, ja matka kävi nopeasti. Alku näytti siis hyvältä.

Hetkisen aikaa Tiaisen lähdettyä saapuivat venäläiset kylään ja saivat pelästyneiltä asukkailta tietää hänen hajoittaneen joukkonsa. Mutta mihin hän oli paennut, ei voinut kukaan sanoa.

Venäläisten päällikkö, muuan eversti, tiesi miten nyt tuli menetellä.

Eräs kyläläinen tuotiin hänen luoksensa.

„Tiedätkö, missä pää-yllättäjän koti on?“ kysyi hän tulkin kautta.

Rintaa vastaan ojennettu pajunetti poisti kaikki valheelliset ajatukset.

„Nurmeksessa!“

„Mikä tie vie täältä Nurmekseen?“

„Tietääkseni tämä.“

Mies viittasi Wiegijoelle vievään maantiehen.

„Oletko nähnyt hänen miehiään.“

„Näin heitä pari kolme!“

„Oliko heillä aseita vai ei?“

Varovaisuus sai everstin tekemään tuon kysymyksen.

„Ei yhtään. Kaikki olivat jättäneet pyssynsä ja aseensa Tiaiselle.“

„Nuuskikaa koko kylä, mutta pian! Katsokaa, onko mies puhunut totta!“ käski eversti muutamia miehiään. „Maltas, talonpoika, tiedätkö missä hän hajoitti joukkonsa?“

„Tietääkseni tuolla metsän laidassa.“

„Hyvä, mene tiehesi!“

Upseerit ratsastivat paikalle.

„Herraseni“, lausui eversti tarkastaen maata, „näkee kyllä, että tässä on ollut miesjoukko koossa. Mitä, tuossa on aivan kivärin jälkiä. . . kaiketi oli siinä koko kasa. . . mies-tolvana puhui siis totta. . . entäs nooreen ladut. . . ahaa, nyt ymmärrän kaikki; hän kuljettaa aseita mukanaan reellä. Kas sitä peijakasta! Luutnantti Bogdanoff, valmistautukaa ajamaan häntä takaa; ottakaa mukaanne 20 suksimiestä. Jos saatte hänet kiinni, hankin teille kaptenin valtakirjan ja miehet saavat 10 ruplaa kukin. Ajakaa Tiaista takaa niin kauas kuin valtamme ulottuu, niin kauas kuin voitte, jos tarvitsisi, mutta luullakseni on tuo käsky vaan muodon vuoksi. Kukas kuitenkin tietää, minkä solan ja polun se valpas repo löytää. Lähtekää viipymättä, hyvästi!“

Takaa-ajajain joukko oli pian valmis matkaan.

Eversti joukkoineen majaili kylässä, mutta kääntyi pian Enoon, jossa de Gervais oli pääjoukon kanssa.

Luutnantti Bogdanoff ratsasti miestensä etupäässä maantietä myöten pohjoiseen päin, iloiten jo ennakolta hyvästä saaliistaan.

IV.

Noin pari peninkulmaa kylästä pysäytti talollinen hevosensa.

Tiainen huomasi sen.

„Mikäs sinun on?“

„Hevosia pitää lepuuttaa puolituntia — kuormat ovat niille raskaat!“

„Mitä vielä — lepää Wiegijoella vaikka tämän päivää.“

„Venäläiset ajavat kaiketi meitä takaa ja . . .“

„Senpätähden onkin aikamme kallis“, keskeytti Tiainen.

„Venäläiset ajavat takaa ja voivat vielä saada tietää kaikki“, toisti talonpoika levotonna; „hevosia pitää nyt kuitenkin lepuuttaa!“

„Olkoon menneeksi! Ajamme tuon talon pihaan. Minullakin on kova nälkä.“

Sillaikaa kuin liinakot söivät kaurojaan, otti Tiainen laukustaan esiin eväänsä ja istausi kuormalle. Lepuu-aika kului pian, ja kumpikin pelkäsi takaa-ajajia. Peninkulman matka oli vielä Wiegijoelle, josta Tiainen hankkisi uuden kyytimiehen ja hevoset.

Vähän aikaa sittemmin saapui Bogdanoff miehineen paikalle ja lähetti kysymään talosta, oliko ku-

kaan äsken ajanut sitä tietä.

„Kaksi rahtilaista kuormineen ajoi tästä neljänneksen tuntia sitten“, kuului vastaus.

„Hyvä!“ ajatteli Bogdanoff. „Hän se on. Olemme jo lyhentäneet välimatkaa. Tänä päivänä on hän varmaan käsissäni ja minä pääsen kapteniksi. Hiihtäkää reippaasti, pojat, saatte minulta ruplan mieheen niin pian kuin pääylyttäjä on meidän vankimme. Eteenpäin!“

Vaahtoisin hevosin saapuivat „rahtilaiset“ Wiegijoelle.

„Nyt olen täyttänyt velvollisuuteni“, lausui talollinen, „ja aion siis palata kotia. Täällä en uskalla lepuuttaa väsyneitä hevosiani; ajan metsätorpalle. Rysät menevät ohitse. Nostakaamme aseet reestä, että minä pääsen pois. Mutta pitäisihän minun saada jotain palkkiota ajastani ja vaivastani.“

„Tässä on kaksi viimeistä riksiäni; ota kumpikin.“

„Pitäkää toinen muita varten. Hyvä vaan että voitte aseet meidän kylästä.“

Tiainen kiiruhti tupaan.

Talollinen ja hänen perheensä söivät juuri päivällistä.

„Terve taloon! Ken on isäntä, tulkoon tänne hiukan syrjään, minä tahdon puhutella häntä!“

„Mitäs sinä rahtilainen, vai mikäkö lienetkin, noin pöyhkeätä kieltä toisen talossa puhut? Jos tahdot tietää, olen minä isäntä talossa!“

Tiainen ei kiivastunut kuitenkaan.

„Enpä ole se kuin luulisi. Tulkaahan tänne, minulla olisi hiukan puhumista teidän kanssanne kahden kesken.“

Vastahakoisesti nousi talonpoika pöydästä ja lähestyi häntä.

„Puhu nyt suusi puhtaaksi, mutta pian!“

Tiainen ei vitkailut.

„Minä olen raja-kapteeni Tiainen,“ sanoi hän, „ja kuljetan nyt kahta kivärikuormaa Suomen armeijalle. ei tarvita enää täällä. Tulin tänne vaatimaan teiltä kahta hevosta, saadakseni kuormat Jännevaaralle.“

Talollinen huomasi nyt, ettei koiraakaan aina karvasta tunne.

„Ensiksi pyydän anteeksi julkeaa käytöstäni teitä vastaan,“ alkoi hän viitaten Tiaista käymään peremmälle, „ja toiseksi en voi valitettavasti täyttää käsikäsiä, kun maa on jo vihollisten vallassa ja — —“

„Tämmöisessä tilassa teidän täytyy kyytitä kuormia Jännevaaralle, ellette suoraan sanoen tahdo, että pidän teitä venäläis-mielisenä“, keskeytti Tiainen, „minun on kiire ja viholliset ajavat takaa. Ellette täytä käskyäni, ilmoitan asian hallitukselle, ja sitten saatte nähdä miten käy.“

„Mutta ovathan venäläiset jo herroja tässä maassa?“ väitti talollinen, katsoen ikkunasta pihamaalla olevaa asekasaa.

„Se ei ole tosi; olette vielä Ruotsin kuninkaan alainen, eikä vihollisen hallitus ulotu tätä nykyä Pie-lisen pitäjään. Siis seuratkaa minua paikalla. Tuossa riksi ennakolta; ruunu maksaa kyllä lisää vaivastanne!“

„No, voinhan minä tulla aseita kyytiin, vaikkapa teenkin sen pakosta.“

He menivät yhdessä ulos.

„Valjastakaamme nyt kiireesti hevoset rekien eteen — — —“

„Minulla on vaan yksi liiste-reki, toinen on taval-linen ajoreki — —“

„Sama se, kunhan vaan aseet saadaan vihollisten tieltä. Missä hevoset?“

Talonpoika meni talliin. Tiainen seurasi häntä.

„Jos olisitte tulleet neljänneksen tuntia myöhemmin, olisin jo ollut matkalla metsään puita hakemaan“, virkkoi edellinen.

„Enpä sittenkään jättäisi aseita vihollisten käsiin!“ väitti Tiainen. „Hätä kyllä aina jonkun neuvon kek-sii.“

Hevoset olivat pian valjaissa, aseet nostettiin kum-paankin rekeen. Tiainen, joka tunsi kaikki tiet Karja-lassa, ajoi edellä pihasta.

Tienkäännöksessä tuli Tiainen vastoin tahtoaan-kin katsahtamaan taakseen, kun metsänreunasta nä-kyi aseellinen joukko hiihtävän ratsastaja etupäässä talolle päin ja muuttavan asentoa päällikön kome-nolla.

Tämän komentosanan kuuli tuo valpas partiokä-vijä, arvasi oitis ketä tulokkaat olivat, mutt’ei virk-kanut mitään talolliselle, joka huoletonna istui rees-sään, tietämättä uhkaavasta vaarasta.

„Aja kovemmin!“ huusi Tiainen kiiruhtaen hevos-taan. Molemmat kuormat pääsivät siten vihollisten näkyvistä metsään.

V.

Tultuaan pihaan, hyppäsi Bogdanon ratsailta ja astui sisään.

„Missä Tiainen, kudi Tiainen, a pergeleh Tiainen?“ kysyi hän kovalla äänellä.

Tuvassa oli vanha voimaton ukko ja muutamia naisia, jotka pelästyksissään vetäysivät uunin soppeen.

„Tiainen?“ toisti luutnantti.

„En tiedä,“ vastasi ukko. „Häntä ei ole näkynyt täällä.“

„Nyt valehtelet!“

„Sitä en tee. Toden totta hän ei ole ollut täällä!“

„Tapamme sinut, jos valehtelet. Sano paikalla missä hän on, tahi muutoin — — —“

Vanhus ei räpäyttänyt silmänsäkään.

„Olen jo haudan partaalla, enkä pelkää kuolema joka päästää minut tästä murheen laaksosta. Ottakaa henkeni, olenhan teidän vallassanne, mutta Tiaista ette löydä täältä kuitenkaan.“

Nuo sanat koskivat luutnanttiin.

„Jos teemme ukolle vaikka mitä, emme pääse kuitenkaan tarkoituksemme perille“, ajatteli hän. „Aikaa ei saa tuhlata; paras on että lähdemme täällä. Hän on

ajanut ohitse ja pääsee yhä edemmäksi.“

„Hän ei ole täällä, tulkaa pois!“ virkkoi hän miehilleen, mennessään. „Se hirtehdin ei olekaan niin saatavissa kuin luulisi.“

Joukko pitkitti matkaansa Jännevaaralle päin.

Kääntykäämme Tiaiseen.

Hän tiesi siis varmaan, että takaa-ajajat olivat kintereillä ja ajoi sentähden niin kovasti kuin suinkin mahdollista. Talollinen ei tiennyt miten lähellä viholliset jo olivat, eikä Tiainenkaan tahtonut säikäyttää häntä. Kova ajo oli mieleen hänellekin, siten hän pääsisi pikemmin vaarallisesta kyydistään, josta voi olla pahoja seurauksia.

Wiegijoelta Jännevaaralle on kahdeksatta virstaa ja sitä matkaa varten he eivät tarvinneet tuntiakaan. Tiainen ajoi edellä ja talollinen joutui vähitellen yhä jälemmäksi, kun hänen hevosensa alkoi liikata, eikä oikeen tahtonut juosta.

Tultuaan Jännevaaralle huomasi Tiainen eräässä talossa paljon väkeä koossa ja ajoi sinne osaksi uteliaisuudesta.

„Mikä täällä“, kysyi hän ensimmäiseltä, jonka koh-tasi.

„Hautajaiset“, vastasi mies lyhyesti. „Väki seisoo juuri ruumiin ympärillä, ettei se näy tänne.“

„Kuka on kuollut?“ kysyi Tiainen hypäten reestä.

„Tämän talon renki sai halvauksen ja heitti pian henkensä.“

Tiainen kääntyi taakseen. Talollista ei näkynyt.

„Mikä miehellä?“ ajatteli hän levotonna. „Luulin hänen pysyvän koko ajan kintereilläni. Nyt tuli aika pirun peli!“

Hän kiiruhti etsimään isäntää ja sanoi nimensä ja asiansa.

„Tiedän kyllä ken olette, mutta minä vaan en voi auttaa teitä ja meillä on juuri hautajaiset. Tänään tarvitsemme kaikki hevosemme.“

„Teillä on kyllä oikeen, mutta vaatiihan oma etunne että saatte minut tästä kylästä. Muuten menen piiloon, venäläiset löytävät aseet ja alkavat hätyyttellä teitä.“

„Kyllä se niin on!“ virkkoi talonpoika raapien korvantaustaansa.

„Uskokaa minua, he ovat täällä puolen tunnin kuluttua. Näin heitä vilahdukselta Wiegijoella: parikymmentä aseellista suksimiestä. Antakaa mulle oi-

tis reki ja hevonen, sillä he ajavat takaa ja muuten joutuvat ruunun kalut heidän käsiinsä ja kenties vielä päälle päätteeksi minä itsekin. Kiiruhtakaa talliin, mutta elköö pelästyttäkö hautajaisvieraita. Vihollinen ei tee mitään aseettomille. Jälestä tulee vielä toinenkin kuorma, nostakaa aseet oitis uuteen rekeen ja lähettäkää samaa tietä kuin minäkin ajan. Se on ainoa keino. Wiegijokelainen saa kyllä täältä hevosen-
sa.“

Talollinen täytti hänen pyyntönsä ja antoi hänelle reen ja hevosen.

„Mutta mihin asti ajatte ruunallani?“ kysyi hän, tarkastaen Tiaista silmästä silmään.

„Ensi kylään vaan, josta hankin uuden hevosen ja toisen kuorman kyytimies tuokoon entisen takaisin Jännevaaralle. Mutta minä vähennän kuormaani, päästäkseni täältä pikemmin, toinen kuorma voi olla hiukan suurempi.“

„Olkoon menneeksi, saatte siis minulta kaksi hevosta rekineen, mutta ainoastaan ensi kylään asti!“ vastasi talonpoika. „Entäs kun venäläiset tulevat. . .“

„Niin sanokaa ett’ette ole nähneet minua koskaan,“ keskeytti Tiainen hypäten rekeen ja tarttuen

ohjaksiin; „hyvästi. Muistakaa lähettää toinen kuorma samaa tietä!“

Hän ajoi pihasta aika ravia.

Talollinen ei voinut pitää suutaan kiini, vaan kertoi ken tuo vieras oli ollut ja kuka tulisi taloon hänen jälkeensä. Tuo odottamaton sanoma herätti suurta pelkoa ja hämmästyttä väkijoukossa; kukin kiiruhutti kotiinsa, pelastamaan omaisuuttaan vihollisten käsistä.

Wiegijokelainenkin saapui kohta pihaan kuormineen ja sai tietää, mitä Tiainen oli sanonut.

„Olen jo täyttänyt lupaukseni“, virkkoi hän hiukan pelästyneenä, nostaen aseita reestä pihamaalle. „Minun syyntä ei ole, jos ne jäävät tähän. Paras on, että palaan kotia välttääkseni epäluuloa, vaikkapa takaa-ajajat tulisivatkin vastaan.“

Saatuaan hautajaisvieraista erään Wiegijoen miehen ajamaan liistereellä, läksi hän tiehensä „sydän kourassa.“

Talollinen päätti tehdä, mitä oli luvannut Tiaiselle ja syöksi talliin ottamaan sieltä hevosta.

Samassa huusi joku pihalla: „Venäläiset tulevat jo!“

„Tuhat tulimaista, se on liian myöhään!“ kiljasi talollinen; „mitenkä nyt käy, jos he huomaavat aseet?“

Hän kiiruhti tupaan pelästyneen perheensä luo.

Bogdanoffin suksimiehet olivat jo väsyksissä, mutta upserin kehoitukset saivat heidät ponnistamaan viimeisiä voimiaan.

Wiegijoen mies kohtasi heidät pian.

Venäläiset ympäröivät hänet ja ojensivat pajunetinsä hänen rintaansa vastaan, kysyen Tiaista.

„Sen nimistä miestä en tunne. Tiedän kyllä että suomalaisten rajavahdin päälliköllä on sama nimi, mutta häntä en ole nähnyt koskaan!“

Bogdanoff loi häneen epäluuloisena silmänsä.

„Mistä tulet?“

„Eräästä mökistä ja palaan nyt kotiini Enoon.“

Viime sanat poistivat venäläisten epäluulot.

„Antakaa hänen mennä! Eteenpäin!“ komensi Bogdanoff.

Toinen Wiegijokelainen pääsi myöskin heidän kästään, kun sanoi olevansa edellisen renki. Venäläiset pitkittivät marssiaan samaan taloon, josta Tiainen oli saanut hevosen, ja huomasivat pihalla kivärिकासan.

Bogdanoffin rinnasta nousi syvä huokaus.

„Ahaa! nytpä saankin sen revon loukkuuni! Pojat, tuokaa tänne talon isäntä!“

Vastustaminen ei auttanut. Kolme rotevaa suksumiestä tarttui talolliseen ja riepoitti hänet naisten huutaissa pihalle Bogdanoffin eteen.

„Tiedätkö missä Tiainen on?“

Mies tuskin sai sanaa suustaan.

„Lyökää häntä sauvalla selkään!“ käski Bogdanoff.

Mies-raukka parkui aika lailla.

„Min’ en kärsi valhetta; mistä ovat nämät aseet tulleet?“ jatkoi Bogdanoff kylmästi.

„En tiedä.“

Upseeri viittasi taaskin ja talollinen sai uuden sivalluksen.

„Etkö tiedä? Nyt näen selvään, että valehtelet, minä tiedän paremmin kuin sinä että kivärit ovat Tiaisen.“

Mies selitti parhaansa mukaan että Tiainen oli käynyt talossa, lähtenyt tiehensä ja mistä aseet olivat tulleet pihaan.

„Nuuskikaa, pojat, kaikki paikat; jos hän on täällä, varo itseäsi! Hirtämme sinut lähimäiseen puuhun“,

virkkoi Bogdanoff.

Etsiminen oli turhaa; Tiaista ei löytynyt.

„Antakaa miehelle potku selkään ja päästäkää hänet irti,“ käski luutnantti.

Talollinen meni liikaten sisään.

Kun Tiaista ei löytynyt, käski Bogdanoff tarkastaa koko kylää. Pää-yllyttäjä oli kuin olikin poissa. Eipä kuolleetkaan saaneet rauhaa, sillä taika-uskoinen luutnantti, joka luuli Tiaista noidaksi, koetteli itse ruumista, mutta huomasi sen olevan kylmän, ja käski sitten kaataa sen arkusta maahan. Tämä kuuluu kyllä hiukan omituiselta, mutta on tosi tapaus.

Nähtyään etsimisen olevan turhan, läksi Bogdanoff ajamaan Tiaista takaa pohjoiseen päin.

VI.

Tiainen odotti seuraavana kylässä kolme neljänestä, mutta toista kuormaa ei näkynyt eikä kuulunut. Hän joutui levottomaksi. Paha oli viipyä, sillä venäläiset olivat kaiketi kintereillä, paha jättää aseita. Hän odotti vieläkin hetkisen.

„Wiegijokelainen on varmaankin joutunut heidän käsiinsä“, ajatteli hän. „Kaikessa tapauksessa on paras että korjaan luuni täältä. Hitto sentään, että mies jäi minusta jäljelle, mutta sitä ei voi kuitenkaan enää auttaa.“

Tällä kertaa sai hän helposti hevosen, sillä venäläiset olivat vielä täällä päin tuntemattomia vieraita ja ruununmiehen käskyjä piti totella. Matka Nurmekseen kävi esteettömästi, eikä takaa-ajajista kuulunut mitään. Hän saapui ilman muita seikkailuja kotiinsa Ylikylään.

Perheessä nousi sanomaton ilo, kun isä tuli kotiin. Mutta mustat pilvet nousivat pian heidän kirkkaalle taivaalleen. Tiainen näet ilmaisi venäläisten ajavan takaa ja kaiketi tulevan Nurmekseen, eikä hän siis voinut muuta kuin lähteä pakoon. Hän tiesi kyllä, miten vihollinen tahtoi saada häntä käsiinsä, janoten hänen henkeään.

Aseita toi hän siis kotiinsa ainoastaan pienen osan, eikä viitsinyt kuljettaa sitä enää mukanaan, vaan peitti kivärit hyvään piiloon. Kun venäläiset voivat tulla Ylikylään milloin hyvänsä, oli kuin joka hetki valmis lähtemään kotoa.

Tiainen asui appensa talossa ja hoiti siellä maanviljelystä. Hän oli onnellinen perheen isä ja suures- sa arvossa kyläläisten kesken. Kaikki tiesivät, miten paljon hyvää Tiainen oli tehnyt karjalaisille, eivätkä tahtoneet millään muotoa ilmaista venäläisille hänen olopaikkaansa. Löytyipä kuitenkin yksi, joka teki sen, mutta hän olikin vallan toista „rotua“.

Tietäen vihollisten tulevan Nurmekseenkin, päät- ti Tiainen pitää hiukan huolta „pojistaan“ (kuten eräs historioitsija sanoo) ja lähetti sentähden kirjeen muu- tamalle ystävälleen.

Tuvassa sattui olemaan eräs lähellä asuva mökki- läinen nimeltä Iivana Närhi, jonka puoleen hän kään- tyi saadakseen sen määräpaikkaansa.

„Iivana, jos tahdot viedä tämän kirjeen Timoselle Karhunpäähän, niin saat hyvän maksun vaivastasi“, virkkoi Tiainen.

„Hm, sama se . . . lähdenpä vaikka paikalla“, vasta-

si mökkiläinen, ottaen lakkinsa.

„Se hyvä! Elä jätä kirjettä kellenkään muulle kuin Timoselle itselleen.“

„Kyllä!“

Tämä tapahtui seuraavana päivänä Tiaisen tultua.

Närhi läksi viemään kirjettä Karhunpäähän, mutta kohtasi matkalla Bogdanoffin joukon, joka vielä etsi Tiaista. Luutnantti jo milt'ei aikoi kääntyä takaisin tyhjin käsin.

Närhi oli saanut tietää kyläläisiltä, että venäläiset ajoivat Tiaista takaa ja arvasi siis missä aikeessa tämä suksimies-joukko oli tullut Nurmekseen.

„Hyvää päivää, veikot“, huusi hän, „mitä täällä teette?“

Luutnantin viittauksesta otti kaksi suksimiestä hänet kiinni.

„Tiedätkö, missä Tiainen tätä nykyä on?“ kysyi Bogdanoff häneltä.

„Tiedän kyllä“, vastasi Närhi selvällä Wenäjän kielellä, „mutta päästäkää minut irti, sillä olenhan venäläinen.“

Bogdanoff suostui siihen.

„No, miksi sitten löydämme sinut suomalaisten

maasta ja vielä kun sodimme heitä vastaan?“ kysyi luutnantti kiireesti.

„Olen tullut tänne Arkangelin kuvernementistä, jossa minua ennen kutsuttiin Sepposeksi“, vastasi Närhi, „olin siellä rikkaan talon perillinen, mutta sukulaiset vainosivat minua lain avulla, ja sentähden minä pakenin tänne.“

„Siis voimme luottaa sinuun“, lausui Bogdanoff paremmalla tuulella kuin ennen.

„Täydellisesti!“

„Opastatko meitä, että saamme kiini Tiaisen“.

„Vaikkapa paikalla. Kuta pikemmin, sen parempi“. Joukko läksi siis matkaan.

„Nyt saan kostaa kyläläisille“, arveli Närhi-Sepponen viskaten Tiaisen kirjeen tiepuoleen; „nyt saan kostaa sen häväistyksen, että ne halveksivat minua karkulaisena“.

VII.

Noin kolme tuntia Närhin lähdettyä, syöksi muuan Ylikyläläinen Tiaisen tupaan huutaen:

„Menkää, kapteeni Jumalan tähden piiloon, sillä noutaissani metsästä halkoja, huomasin suuren joukon venäläisiä ja Närhin keskustelevan erään ratsastajan kanssa“.

Anna, Tiaisen vaimo, säikähti tuosta sanomasta pahanpäiväiseksi, eikä kuullut lohdutusta.

Tiainen oli kyllä tottunut vaaroihin. Menettämättä mielen-malattiaan otti hän perheeltään hellät jäähyväiset ja kiiruhti varmaan piilopaikkaan, josta häntä oli mahdoton löytää oppaatta.

Venäläiset tulivat taloon, mutta Närhi oli kadonnut heidän joukostaan. Tiaista tietysti ei löytynyt. Bogdanoff julmistui, otti navetasta muutamia talon lehmiä, tapatti ne ja käski vielä päälle päätteeksi sytyttää talon. Kaikki kyläläiset olivat yksimieliset; ei kukaan virkkanut, missä Tiainen piili.

Tuli alkoi jo leimuta, kun Grels Tolvanen, Tiaisen lanko, syöksi Bogdanoffin jalkoihin ja rukoili häntä sammuttamaan tulta:

„Herra upseeri, tämä on minun taloni eikä Tiaisen. Hän ei ole täällä, eikä asia siitä parane, että pol-

tatte talon. Hän on jo kuitenkin luikahtanut käsistänne.“

Bogdanoff heltyi nuorukaisen valituksesta ja käski sammuttaa tulen.

„Sano paikalla, missä hän on, tahi tapamme sinut“, virkkoi luutnantti.

„Sitä en tiedä, ja vaikkapa tietäisinkin, en tahtoisi jättää häntä teidän käsiinne, vaikkapa menettäisinkin pääni!“ vastasi rohkea poika.

Siinä ei auttanut lupaukset eikä uhkaukset; hän oli järkähtämätön.

„No sitten saat seurata meitä. Nähdäänpäs, tokko voin pakoittaa sinua puhumaan suusi puhtaaksi!“

Hän aikoi palata Enoon, mutta samana päivänä tuli everstiltä kuriiri, joka toi seuraavan kirjeen:

„Luutnantti Bogdanon. Ell’ei teidän onnistu saada kiini pää-yllyttäjää Tiaista, pitkittäkää matkaanne Kajaaniin ja Sotkamoon, jossa meillä on liian vähän väkeä ja asettukaa paikalla olevan päällikön komennon alle.

Eversti****“.

Bogdanon, joka lepäili Ylikylässä, oli jo luopunut kaikista toiveista.

„Tiainen ei ole meikäläisten saatavissa“, mutisi hän nousten ratsaille, „enkä ottaisi ajaakseni häntä takaa vaikkapa pääsisin sitten kenraaliksi. Paras on lähteä täältä uusiin toimiin.“

Venäläisten mentyä tuli Tiainen esiin piilostaan, mutt’ei uskaltanut luopua entisistä varokeinoista. Uusia vihollisjoukkoja oli tulossa Nurmekseen, ja siis ei hänellä ollut muuta edessä kuin pikainen pako. Raskaalta tuntui ero puolisosta ja lapsista, lankomiehen ikävä kohtalo lisäsi surua. Mutta Tiainen ei jättänyt toivottomaksi, vaan kantoi vastuksiaan jalomielin, nurkumatta.

Närhi, jolle Bogdanoff antoi opastamisesta viisi ruplaa, luuli saaneensa vehkeillä rankaisematta. Mutta koko kylä tiesi jo samana päivänä, ken oli näyttänyt tietä takaa-ajajille.

Sama mies, joka oli nähnyt Närhin puhuvan metsässä Bogdanoffin kanssa, kokosi kostonhimoisena kymmenen kyläläistä ja kiiruhti heidän kanssaan kavaltajan mökille. Tämä ei vartonut mitään pahaa, ja joukko pääsi esteettömästi tupaan, jossa Närhi laittoi kuntoon suksiaan.

Oitis arvasi hän mitä varten miehet olivat tulleet

ja vaaleni, mutt’ei menettänyt mielenmalttiaan.

„Mitä varten menit sinä, ryssä, opastamaan takaa-ajajia tänne,“ alkoi yksi tulokkaista lyöden sukset hänen polviltaan.

Veri tulvasi Närhin kasvoihin. Hän aikoi antaa miehelle korvapuustin, mutta tämä vetäysi ajoissa syrjään.

Silloin karkasi joukko Närhin kimppuun, riepoitti hänet tuvasta ja aikoi pistää silmukan hänen kaulaansa, saadakseen hänet roikkumaan lähimmäisessä puussa. Mutta hätä antoi kavaltajalle ylenluonnolliset voimat; hän reutoutui irti miesten käsistä ja karkasi viidakkoon. Ylikyläläiset juoksivat turhaan hänen jälestään. Närhi pääsi onnellisesti viidakon läpi ja aikoi juosta erään aukean kummun poikki syvemmälle metsään, kun samassa kuului laukaus, joka kaatoi hänet kuoliaaksi.

Takaa-ajajat katsoivat hämmästyksissään toisiinsa.

„Kuka päästi meidät tuosta hirtehisestä?“ huudahdatti muuan Ylikyläläinen.

„Minä,“ vastasi Tiainen astuen esiin pensaiden takaa.

„Hän ansaitsi kuolemansa. Sitä en tehnyt oman it-
seni tähden vaan sentähden, että hän johdatti vihol-
listet rauhalliseen kyläämme tekemään täällä kaiken-
laista pahaa, räökkäämään syyttömiä ja aseettomia.
Hän oli kavaltaja ja ansaitsi kuolla“. „Kiitos!“ lausui
joka mies yhtä suuta, tullen kättelemään naapuriaan.

Seuraavana aamuna oli Tiainen valmis lähte-
mään. Anna valitti toivottomana, sillä ero tuntui hä-
nestä raskaalta etenkin tämmöisissä oloissa. Ollikin
oli liikutuksissaan ja huokasi monta kertaa syvään.
Hän ei tiennyt, tokko näki perhettään viimeisen ker-
ran, ja olihan sen lisäksi veli, heidän tukensa, vihol-
listen käsissä ja kenties jo kuollut.

„Oi rakas Olli, elä lähde kotoasi!“ vaikeroi Anna,
„mene piiloon, kun vihollinen tulee.“

Tiainen pudisti päätään. „Minun täytyy paeta,
muu ei auta“, virkkoi hän totisena pannen turkkinut-
tua päälleen; „olipa onni, että Matti sattui näkemään
heidät tällä kertaa, mutta käykös samoin toistenkin?
He voivat hiipiä yöllä tänne, piirittää talon, tunkea si-
sään ja vangita minut. En voi olla rauhassa hetkeä-
kään niin kauan kuin kuljeksin vihollisten keskellä;
paras on kiiruhtaa armeijaan“.

Anna huomasi miehellä olevan oikeen ja vaipui itkein penkille.

„Nyt jääme me tänne turvattomiksi, kun sinä lähdet meiltä,“ sanoi hän, „minä vaan en voi kantaa näin raskasta ja huolellista taakkaa; kaiketi korjaa Luoja minut täältä.

Tiainen koetti lohduttaa häntä.

„Tilasi vaan pakenee, jos joudut toivottomaksi! Rohkaise mielesi ja varro parempia aikoja, jolloin taaskin saamme viettää yhdessä entistä perhe-elämää. Mutta min’en voi viipyä enää, lähdön hetki on tullut!“

Otettuaan aseensa ja hellät jäähyväiset perheeltään ja käteltyään kaikkia Yläkyläläisiä, jotka suruisina seisoivat pihassa, nousi Tiainen suksille ja läksi hiihtämään maantielle. Monta kertaa kääntyi hän mennessään katsomaan rakasta kotiaan, joka jäi yhä kauemmaksi ja katosi viimein näkyvistä.

Hieno lumisade lankesi maahan, ilma oli leuto ja edullinen hänen matkalleen, joka ilman mitään erityisiä seikkailuja kävi Karjalasta Pohjanmaalle, ja vielä päälle päätteeksi tämmöisenä vuodenaikana. Mutta Tiainen oli Pohjan poika ja siis tottunut kestämaan

talven kovaa ja sen lisäksi roteva mies eikä väsynyt vähästä. Hän yksin voi tehdä semmoisen matkan, joka tuotti lukemattomia kärsimyksiä, ja harras isäänmaan rakkaus lämmitti häntä pakkasessa ja antoi hänelle uusia voimia.

Hän pääsi onnellisesti Sotkamoon, tapaamatta matkallaan yhtään venäläistä joiden asukkaat kyllä sanoivat kuljeksivan niillä tienoin.

Siellä kuuli hän Suomen armeijan asettuneen talvimajoihin Tornion seudulle ja kun Venäläiset olivat tunkeutuneet Oulunjärven ja meren väliselle kaistalle ja vieläpä paljoa ylemmäksikin, suomalaisten kintereille, täytyi hänen tehdä matkallaan iso kierros Hyrynsalmen, Ristijärven ja Rovaniemen pitäjän kautta.

VIII.

Bogdanoff marssi joukkoineen Kajaniin, jossa ei ollut venäläisiä, ja sieltä Sotkamon pitäjään. Täällä kohtasi hän joukon maanmiehiään ja yhtyi heihin. Pari päivää sittemmin kutsui päällikkö hänet puheilleen ja upseerien välillä syntyi seuraava keskustelu:

„Tehän muistaakseni ajoitte Tiaista takaa Nurmekseen?“ kysyi päällikkö.

„Minähän sitä hirtehistä etsin, mutt'en saanut käsiini!“

„Tiedättekö minkä näköinen hän on?“

„Kuvernööri Fürstenberg on tarkkaan ilmoittanut hänen tuntomerkkinsä. Jos näkisin sen miehen, tietäisin oitis kuka hän on.“

„Muuan ala-upseeri ilmoitti minulle nähneensä täällä päin erään rotevan aseellisen miehen hiihtävän maantiellä kovaa vauhtia, mutt'ei päässyt liki häntä, eikä tohtinut yksin ja kivärittä käydä hänen kimppuunsa miekalla. Luuletteko että hän voisi olla Tiainen.“

„Hän on kyllä suuri ja roteva mies“, vastasi Bogdanoff, „mutta mitäs hän tekisi näillä seuduin?“

„Kuka voi tietää mitä semmoinen mies vehkeilee. Juuri kuin hänen luullaan olevan yhdessä paikassa,

tekee hän jo pahojaan toisaalla.“

„Hän ei ole täällä, vaan piilee kotipitäjässään — se onainakin minun luuloni!“ virkkoi Bogdanoff.

„Mutta varmuuden vuoksi minä käsken teitä etsimään tuota epäluulon-alaista miestä; hän on kyllä vielä saatavissa. Ala-upseeri näyttää minne päin hän kulki. Voihan kuitenkin olla mahdollista, että se hirtehin koettaisi päästä maanmiestensä luokse Tornioon.“

„Ahaa! Tuotapa en ajatellutkaan! Lähden oma ajamaan häntä takaa.“

Hetkisen kuluttua oli hän Bogdanoffin suksimiesjoukko taaskin Tiaisen kintereillä. Luutnantti ei kyllä voinut luottaa ala-upseerin ilmoitukseen, mutta entinen vastoinkäyminen harmitti häntä ja vaati hyvitystä. Olihan Tiaisen lankokin, joka tavallaan oli venäläisillä panttivankina Tiaisen edestä, karannut Kajaanissa hänen käsistään tuntemattomalla tavalla, huolimatta laisinkaan siitä rahasummasta, minkä hän saisi, jos ilmaisisi Tiaisen piilopaikan. Tuo seikka harmitti Bogdanoffia enemmän kuin mikään muu.

Joukko hiihti kovasti puolen tuntia, kuin muuan miehistä huusi:

„Herra luutnantti, tuolla pihassa näkyy olevan paljon hevosia, sen mukaan kuin eroittaa täällä.“

Bogdanoff kiiruhti katsomaan ja piiritti joukkoineen talon. Piha oli täynnä kuormia eikä ajomiehiä näkynyt.

„Mitä tämä on?“ ajatteli luutnantti. „Ah, nyt arvaan, suomalais-kuormasto! Seuratkaa minua sisään, te etumaiset! Jos luuloni toteutuu, saan edes jonkunlaisen hyvityksen vaivastani.“

Hän astui sisään viritetty pistooli kädessä.

29 p. Syyskuuta v. 1808 tehdyn sopimuksen mukaan taistelevain sotajoukkojen välillä jäi Pielisen pitäjän ynnä sen kappelit Nurmes ja Ruotsin vallan alle, jonka tähden kuvernööri Wibelius kuulutuksessaan Lokakuun 11 päiväältä käskee pitäjään asukkaita „antamaan Ruotsin armeijalle tynnyrin viljaa jokaiselta arviuruplalta tulevaa maksua vastaan.“ Tämän ne tekivätkin mielellään ja lähettivät elot Marraskuussa Kajaaniin, josta adjutantti Nilsson sai ne kuljettaakseen eteenpäin. Välttääkseen vihollis-joukkoja päätti hän kiertää armeijaan Sotkamon kautta, jossa Bogdanoff nyt tapasi hänen kuormastonsa.

Matkallaan kääntyi Tiainen lepäämään Itäniemen

taloon Sotkamossa, ja kohtasi siellä yllämainitun Nilssonin.

„Nytpä minä pääsenkin hiihtämästä yksinani pakasessa“, ajatteli hän menen tervehtimään adjuvanttia. „Jumala ohjasikin minut tänne, vähentääkseni vaivojani matkalla.“

Nilsson ei tuntenut tulokasta, ennenkuin tämä sanoi nimensä.

„Vai olette raja-kapteeni Tiainen! Hyvää päivää! Mikä on saattanut teidät Sotkamoon?“

„Väijyvä vihollinen pakoitti minua lähtemään koitoani“, vastasi Tiainen kolkosti. „Olen hajoittanut joukkoni, lähtenyt etsimään taistelevia maanmiehiäni saadakseni kaatua heidän viereensä.“

„Siis voitte seurata minua“, virkkoi Nilsson iloisena; „meistä tulee hyvät matkakumppalit.“

Syötyään vahvan a-trian pani Tiainen maata samoin kuin moni muukin kuormarenki. Entiset huolet olivat jo kadonneet; aurinko pilkisti jo esiin pilvien takaa.

Hän vaipui syvään ja virkistävään uneen, josta aika sysäys herätti hänet.

Tiainen hieroi silmiään. „Etkö sinäkin pöllö mene

pellolle katsomaan hevostasi!“ huusi adjutantti hänelle.

Mikä oli syynä tähän? Oliko Tiainen ensinkään Nilssonin käskyläinen, vai kuinka?

Bogdanoff ja hänen miehensä pääsivät sisään kenenkään estämättä. Nähtyään ruotsalaisia univormuja arvasi luutnantti olleensa oikeassa, kun luuli löytäneensä viholliskuormaston ja meni sentähden suoraan Nilssonin eteen ja lausui huonolla sekamelskallaan:

„Antaukaa, herra upseeri, vastustus on, kuten näette, turhaa enkä minä tahdo vuodattaa verta.“

Nilsson tapaili miekkaansa julmistuen, mutta piddätti itseään, kun venäläisiä oli liian monta. Muu ei auttanut kuin antaa aseet luutnantille ja jättää kuormasto vihollisen valtaan.

Bogdanoff joutui tästä saaliista iloiseksi eikä muistanutkaan kysyä Tiaista, vaan alkoi keskustella rauhallisesti adjutanttin kanssa, joka kyllä tiesi mikä rangaistus odottaisi partiokävijää, jos hän joutuisi vihollisten käsiin. Tiainen makasi penkillä pöydän takana kuorsaten aikalaila. Kaikeksi onneksi oli hän riisunut aseensa penkin alle ja kääntynyt seinään, ettei

luutnantti tuntenut häntä.

Nilsson oli sangen levoton ja mietti keinoa, jolla saisi Tiaisen esteettömästi tuvasta.

Hän otti esiin viinipullon ja tarjosi siitä luutnantille. Tämä joi ahnaasti ja joutui vilkaskieliseksi.

Äkkiä virkkoi Nilsson: „Antakaa kuormarenkien mennä katsomaan hevosia!“

„Kyllä“, vastasi Bogdanoff, „jos ne vaan menevät ulos sukkasillaan, ett’eivät pääse karkuun.“

„Menkää ulos joka mies!“ käski adjutantti kovasti. Tiainen nukkui vieläkin sikeätä unta.

Silloin sysäsi Nilsson häntä kylkeen, huutaen:

„Etkö sinäkin pöllö mene pellolle katsomaan hevostasi!“

Tiainen ei ymmärtänyt aluksi adjutanttin sotakeinoja, mutta kun hän huomasi venäläisten olevan herroina tuvassa, selveni kaikki. Ääneti meni hän ulos paljain päin, aseitta sukkasillaan.

„Pitäkää hyvänänne viiniäni, herra luutnantti“, sanoi Nilsson samassa Bogdanoffille.

Sillaikaa meni Tiainen takapihalle. Kaikeksi onneksi sattui siellä olemaan hyvät sukset seinää vastaan. Aika oli kallis. Tiainen tempasi ne ja läksi ve-

näläisten huomaamatta hiihtämään talosta. Tuuli oli vinhakka, ja hanki säteili aamu-auringon valossa. Tiainen ei pitänyt väliä kylmästä. Kova hiihtäminen sai kyllä veret lämpimäksi.

„Nyt olen taas sama pakolainen kuin ennenkin ja menetinpä vielä päälle päätteeksi aseeni. Hyvä vaan, että kuitenkin pääsin pakoon tuommoisesta tiukasta.“

Hiihdettyään noin seitsemän virstaa pääsi Tiainen eräasen taloon, josta hän sai lisää vaatteita, saappaat ja lakin ja voi siis pitkittää matkaansa.

„Ne pirut eivät siis huomanneet minua!“ mutisi kääntyen maantielle. „Hitto sentään, että menetin oivan rihlani ja pistoolini! Hyvä, että jätin sapelini kotiin, jossa Anna-raukka sitä varmaankin säilyttää huolellisesti!“

IX.

Bogdanoff oli hyvällä tuulella. Viini alkoi vähitellen vaikuttaa. Keskustelu upseerin välillä oli mitä ystävällisin. Mutta luutnantti ei kuitenkaan unhottanut hetkeäkään, että hän oli voittaja.

„Tämä olikin meille tervetullut saalis!“ virkkoi hän nauraen, „ja korvaa monen muun pikku harmin.“

Vaikka Nilsson teeskenteli itseään, oli hän kuitenkin miltei raivoissaan ja päätti sentähden maksaa venäläisille samalla mitalla.

Ollen pieni koiranhammas virkkoi hän kuormarenkien tultua tupaan niin huolettomana kuin suinkin mahdollista:

„Missä Tiainen?“

Miehet katsoivat hämmästyneinä toisiinsa.

Bogdanoff kuuli luutnantin kysymyksen ja hyppäsi pöydästä huutaen raivoissaan.

„Missä Tiainen, kudi Tiainen, a pergeleh Tiainen?“

„Tiainen oli jo häkissä, mutta lenti tiehensä!“ vastasi Nilsson.

Bogdanoff oli niin vihainen, ettei hän saanut paikalla sanaa suusta.

„Sehän hirtehinen siis meni ulos tästä muiden jälkeen! Olisinko ottanut hänet kiini makaamasta! Jos-

pa vaan olisin muistanut tarkastaa häntä edes hiukan, en tarvitsisi enää ajaa häntä takaa! Totta tosiaan, metsästä ei löydä pienintäkään pesää, josta puuttuisi nahkamuna! Tulkaa, herra upseeri!“

Nilsson oli hyvillään kun Tiainen pelastui tällä kertaa ja seurasi suuttunutta luutnanttia, joka tiuskasi:

„Tehän olette syynä siihen, että hän pääsi pakoon! Tehän petitte minut ajaissanne häntä ulos samoin kuin muitakin renkiänne.“

Bogdanoff siis huomasi pettyneensä ja käänsi vihansa adjutanttiin.

„Tiainen pyrki kuormarengiksi ja minä suosuin siihen“, vastasi tämä kieritellen. „Minun syyntä ei ole, että hän pääsi pakoon pihasta, vaan teidän itsenne, eikä kenenkään muun. Miks’ette asettaneet vaihtoja ympäri pihaa, mikä teidän olisi pitänyt tehdä?“

Bogdanoff ei vastannut tuohon kysymykseen, vaan mutisi:

„Se mies on piru ihmishaamussa. Mutta olenpa aika raukka, ell’en saa häntä kiini! Nytpä vasta oikea jahti alkaakin!“

Pihalle jääneet sotilaat saivat ankaran varoituk-

sen ja monta korvapuustia luutnantilta, joka kuitenkin oman huolimattomuutensa tähden ei voinut määrätä heille sen ankarampaa rangaistusta.

„Nyt on aika lähteä“, virkkoi hän Nilssonille. „Tehkää hyvin ja ottakaa talosta kaikki tavaranne ja seuratkaa sitten minua sotavankina överstimme luo!“

Venäläiset veivät siis Suomen armeijalta suuren viljakuormaston. Mutta tuo saalis ei voinut korvata Bogdanoffin harmia, etenkin kun Tiainen oli päässyt karkuun hänen käsistään. Rahapalkkio ja kapteenin valtakirja kiihoittivat häntä pitkittämään tuota jättiä. Bogdanoff meni pyytämään päälliköltä lupaa sitä pitkittääkseen.

„Olinpaan minä oikeassa“, virkkoi översti luutnantille, „mies oli siis Tiainen! Ell’ette olisi tulleet pyytämäänkaan, käskisin minä teitä ajamaan häntä vieläkin takaa! Mutta tällä kertaa saatte vaan viisitoista suksimiestä; se riittää kyllä: meillä on muutoinkin vähän väkeä! Elkää viipykö hetkeäkään. Jos saatte kiinni Tiaisen, sitokaa hänet oitis nuoriin, ett’ei hän pääse karkuun!“

Valittuaan parhaimmat ja rotevimmat miehet läksi Bogdanoff matkaan nousten hyville suksille.

„Kaiketi kääntyy se hirtehinen tieltä hangelle, jossa ei voi kulkea eikä ratsastaa.“

Taivas kävi pilveen ja lumi alkoi langeta maahan yhä tiheämmin. Kova pohjatuuli teki tuiskun, jossa oli vaikea kulkea. Mutta Bogdanoff pitkitti marssia siitä huolimatta, kietoutuen lämpimään ketunnahka-turkkiinsa. Ilma näytti kyllä uhkaavalta, mutt'ei vielä estänyt matkaa.

„Kaiketi poikkeaa Tiainen pahaksi sääksi johonkin taloon tien varrella, mistä hänet kyllä löytää“, ajatteli luutnantti. „Nyt ei hiihdä itse pirukaan paljain päin ja sukkajalassa.“

X.

Tiainen hiihti hyvillä suksillaan aika vauhtia ja saapui hetkisen kuluttua toiseen taloon, mihin hän meni lämmittelemään ja hankkimaan evästä. Tällä kertaa oli hänellä kyllin matka-rahaa. säästökset ja kiireessä myydyt elot olivat tuottaneet neljäkymmentä riksiä, joilla hän voi saada ainakin tärkeimmät tarpeensa.

Talon väki oli sangen ystävällinen, täytti mielellään hänen pyyntönsä ja antoi hänelle uuden eväskontin.

Samalla juolahti toinenkin seikka Tiaisen mieleen.

Hän tarvitsi aseita, sillä olivathan entiset joutu-neet kaiketi venäläisten käsiin. Muuten oli matka paljoa vaarallisempi. Paitsi vihollisia tuli hänen puolustaa itseään susiakin vastaan, jotka kyllä voivat erämaissa karata matkustavaisen kimppuun.

Isäntä sattui olemaankin tuvassa ja Tiainen kääntyi hänen puoleensa, saadakseen itselleen pyssyn.

„Minulla on vaan yksi ainoa, jota tarvitsen itse, vaikk’en vihollisten tähden uskalla pitää sitä näkyvis-sä“, vastasi talollinen hänen kysymykseensä.

Tiainenpa ei tyytynytäkään siihen.

„Saatte minulta vaikka kahdenkertaisen hinnan,

jos suostutte pyyntööni, isäntä“, sanoi hän.

„Minä tarvitsen asetta välttämättömästi, enkä voi luopua siitä. Se on viimeinen sanani!“

Tiainen oli kuitenkin järkähtämätöin. Selitettyään, missä tilassa hän oli, sai hän talollisen miettimään asiaa.

„Olkoon menneeksi! Antakaa minulle viisitoista riksiä, niin saatte vielä päälle päätteeksi ampumavarat“, vastasi tämä ottaen aseensa lattian palkin alta.

„Kas siinä kelpo pyssy!“

Tiainen tarkasti sitä.

„Onko se ladattu?“ kysyi hän.

„Ei.“

„Tuokaas tänne ampumavarat; minun on kiire! Täytyy jo lähteä.“

„Tässä tuiskussako?“

„Juuri tässä? Se ei auta. Minun täytyy päästä kauas vielä tänään, ja kaiketi ajavat viholliset takaa.“

Talonpoika huolestui.

„Elkää jatkako matkaanne tämmöisellä säällä; sillä nyt on pitkä väli ensi taloon. Asumattomia seutuja sekä erämaata vaan!“

Tiainen ei pelästynyt tuosta uutisesta.

„Ei auta! Minun täytyy pitkittää matkaani, sen ymmärrätte kyllä.“

Ladattuaan pyssynsä ja saatuaan tarpeellisia tietoja majapaikoista ja tiestä, läksi hän ystävällisen perheen luota.

Isäntä saattoi häntä pihalle:

„Hyvästi nyt, ja kiitoksia avustanne“, virkkoi Tiainen nousten suksille, „jos venäläiset tulevat etsimään, sanokaa ett’ette koskaan ole nähneet minua.“

„Tällä ilmalla he kyllä pysyvät katon alla“, vastasi mies huolestuneena, „mutta elköö lähtekö täältä, sanon vielä kerran! Jumala tiesi, miten teidän käy, jos...“

„Jos jään tänne, joudun varmaan heidän käsiinsä“, vastasi Tiainen pannen pyssyn selkäänsä; „olkaa huolehti, hyvä isäntä. Olen tottunut kärsimään vilua, nälkää ja janoa ja nähnyt monta vaaraa, enkä voi nyt suostua pyyntöönne. Hyvästi vaan!“

Hän kiiruhti pihasta maantielle.

Pyry yltyi yltymistään, ettei nähnyt viittäkäänkymmentä sylvä eteensä.

Tie alkoi käydä umpeen.

Tiainen ei kääntynyt kuitenkaan takaisin, vaan al-

koi hiihtää Ristijärvelle päin. Hänellä oli nyt hyvä ja lämmin puku: päässä suuri karvalakki ja kädessä kintaat ja ja jalassa pitkävartiset saappaat.

Talollisen varoitus sai hänet kyllä pysähtymään, mutta hetkeksi vaan. Sisällinen tunne kuljetti häntä eteenpäin.

„Kävi miten kävi; kun kerran olen tiellä, pysynkin siellä“, mutisi hän, katsahtaen ympärilleen.

Oli kuin hän olisi kulkenut lumivalkean pallon puoliskon sisällä, jonka lävistäjä pieneeni pienenemistään.

Ainoa musta, mikä näkyi sisällä, oli piste-aita kummallakin puolen tietä.

Semmoiselta näytti matkan alku.

Kääntykäämme talolliseen. Katsottuaan Tiaisen jälkeen niin kauas kuin voi, meni niin sisään sanoen itseksensä:

„Jos tuo mies pääsee hengissä erämaan läpi, on hän taikuri. Olen jo elänyt niin kauan, että tiedän mitä Joulukuun myrskyt ja pyry-ilmat merkitsevät. Mutta tuo mies näyttikin semmoiselta kuin häntä olisi kastettu vastasyntyneenä tulessa ja avannossa.“

Pyry-ilmalla venäläiset eivät huomanneet samaa

taloa, Tiainen oli viimeksi käynyt, vaan hiihtivät ohitse.

Bogdanoff oli niin harmissaan, ett'ei hän aikonutkaan etsiä suojaa. Miehet puhuivat kyllä keskenänsä matalalla äänellä ja olisivat kyllä pyytäneet luutnanttia kääntymään, mutta hänen kovuutensa oli tunnettu eikä sotilaan sopinutkaan tehdä muuta kuin seurata päällikköään.

Moni heistä alkoi jo peljätä.

Ihmisasuntoa ei näkynyt missään; tie vei jylhään seutuun. Siellä täällä pisti joku vaivaiskoivu tahi kuusi esiin hangesta. Näkö-ala pieneni pienenemistään.

Bogdanoff oli järkähtämätön eikä tuntenut väsymystä. Hän hiihti niin kovasti, että miesten oli vaikea pysyä kintereillä.

„Pakolaisella ei ollut muuta tietä valittavana kuin tämä!“ ajatteli hän, „eikä tämän tien varrella näy olevan ihmisasuntojakaan. Hän hiihtää kyllä eteenpäin minkä ennättää, mutt'ei kestä tätä ilmaa sukkajalassa. Jos mieli saada häntä kiini, täytyy nyt ponnistaa vaikka viimeiset voimansa.“

Tuo luulo elähytti luutnanttia, joka ei pitänyt väliä

luonnon raivosta.

He olivat jo hiihtäneet tunnin aikaa huomaamatta edes pakolaisen jälkiäkään kun matkan päästä näkyvä henkilö veti puoleensa heidän huomionsa. Tämä oli maantiellä ja kiiruhti eteenpäin samoin kuin hekin.

Tottakaiketi lukija arvaa, että venäläiset jo olivat Tiaisen kintereillä.

Tämä ei hiihtänyt enää niin kovaa vauhtia kuin alussa, jonka tähden takaa-ajajat voivat vähentää välimatkaa.

Tiainen tahtoi säästää voimiaan kunnes pyry-ilma riehuisi pahimmillaan, tietämättä vihollisten lähenevänsä lähenevän.

Hiki valui jo hänen otsastaan.

Hän aikoi juuri ottaa kontista juomapullon, ja kääntyi sentähden selin tuuleen päin, kun hän huomasi takaaajajain mustan joukon.

Hän säpsähti vastoin miel mieltäänkin.

„Mitäs nyt tehdä? Jokainen minuutti on kallis. He lähenevät. . .“

Tiainen kiiruhti eteenpäin.

Äkkiä juolahti sopiva tuuma hänen mieleensä.

Hän kääntyi tieltä. Maa alkoi kohota. Siellä täällä näkyi havupuita, jotka yhä ylempänä kasvoivat tiheämmältä ja muodostivat lopulta metsän.

Takaa-ajajat seurasivat Tiaista, joka näki tämän.

„He siis ovat huomanneet minut. Sama se, nyt koitellaan, kumpiko on nopeampi!“

Metsä oli kyllä niin harva, että lumipyry vaikutti sielläkin, mutta vaara ei ollut tästä puolen jyrkkä.

Tiainen hiihti henkensä edestä; takaa-ajajat eivät enää epäilleet, vaan ponnistivat kaikki voimansa.

Tätä jahtia kesti parikymmentä minuuttia vuorien ja laaksojen yli.

Tiainen oli taitava suksimies, mutta Bogdanoffillakin oli vaan valittua väkeä.

Luutnantti innostutti miehiään ja venäläiset tulivat yhä lähemmäksi Tiaista.

Myrsky oli jo pahimmillaan. Tuuli viskoi oksia hiihtäjain niskaan ja hongat ruskivat metsässä.

Hämäräkin alkoi jo estää matkaa.

Tiainen pääsi erään vaaran huipulle, kun hän äkkiä katkasi toisen suksensa puun kanton. Tuo oli kova isku pakolaiselle. Joku muu olisi kyllä jo jättäytynyt hänen sijassaan toivottomaksi. Mutta Tiainen tie-

si mitä tehdä. Hän otti oitis eheän suksen käteensä ja nousi mäelle. Viholliset tulivat rinnettä ylös.

Nyt ei ollut aikaa miettiä, vaan toimia.

Tiaisen silmissä loisti omituinen tuli, mutta hänen liikkeensä olivat tasaiset ja osoittivat mielen lujutta.

Tiainen tempasi pyssyn selästään ja viskasi maahan verhon lukon ympäriltä.

Kuten jo tiedämme oli se latingissa.

Hän tähtäsi etumaiseen viholliseen niin hyvin kuin voi hämärissä ja laukasi.

Korvia leikkaava huuto kuului alhaalta.

Bogdanoff oli saanut surmansa.

Kaikki tuo tapahtui puolessa minuutissa.

Nähdessään päällikkönsä kaatuvan, seisahti joukko, mutta hetkeksi vaan.

Kostonhimo kiihoitti heitä syöksemään Tiaisen kimppuun. Miehet eivät malttaneet hiihtää vastamäkeen, vaan ottivat sukset käteensä.

Käyttäen hyväkseen heidän ensi hämmästystään nousi Tiainen molemmin jaloin ainoalle sukselleen ja laski mäkeä alas pysyen tasapainossa aseensa avulla, huolimatta lumesta, joka tuiskusi hänen silmiinsä. Äkkiä tuli eteen jyrkkä kallio, jota hän ei tiennyt va-

roa.

Tiainen syöksyi huimaa vauhtia äyräältä ja sukki meni palaisiksi. Kaikeksi onneksi sattui maassa olemaan lunta edes sen verran, ett’ei hän särkenyt itseään. Kallion rinta oli neljättäkymmentä jalkaa, että hän putosi alas tainnuksiin.

Koko ympäristö musteni hänen silmissään eikä hän nähnyt läheltä tuikkivaa tulta, mikä loisti erään mökin ikkunasta.

Myrsky pauhasi hänen ympärillään eroittaen taakaaajat toisistaan. He läksivät vaaralta vullan toiseen suuntaan kuin Tiainen, jota ei näkynyt pyryilmassa. Mikä joutui sinne mikä tänne, mutta lumeen he uupuivat useimmat; ainoastaan pari tahi kolme löysi onnekseen maantien, joka kulki siltä puolen, ja arvasi kääntyä takaisin päin.

Muille oli myrsky „joutsen-laulua“.

Oliko tämä Tiaisenkin lähtövirsi, saamme heti nähdä.

XI.

Kuten mainitsimme, oli likellä äyrästä mökki. Samana iltana istui sisässä kaksi henkeä: mies ja vaimo. Edellinen luki virsikirjasta ajan tietoa, jälkimäinen kehräsi. Paitsi sitä virui suuri koira isäntänsä jaloissa. Liedellä roihusi taakkavalkea, lukijaa valaisi uunin kolkkaan pistetty päre. Tuuli ulvoi mökin nurkissa ja lumi kohosi hankiin seiniä vastaan; sisällä valitsi lämmin ja vireys.

„Kallesta ei ole kuulunut mitään pitkään aikaan“, alkoi vaimo huolellisena: „Kirkonkylässä sanottiin sotaväen sijoittuneen Tornioon, mutta kulkutauti kuuluu tappavan miehiä suuressa määrin.“

„Jumala tiesi, milloin menetämme hänet“, virkkoi mies. „Sota-aikaan ei tiedä varoa sitä eikä tätä. Kaikki riippuu sallimuksesta.“

„Niinpä niin!“ huokasi vaimo seisattaen rukkinsa ja kääntyen lieteen päin; „Kuules Juho?“

„Mitä nyt?“

„Korvo on tyhjä; meidän täytyy mennä kaivolle!“
Ukko pani kirjan kiini.

„Sitten ei auta muu kuin lähteä. . . , mutta nyt on semmoinen tuisku, ett’ei löydä tietä laisinkaan. . .“

Otettuaan suuret kintaat karvalakin pantuaan jal-

kaansa karvakengät kiiruhti hän ulos.

Pienen kotamaisen aidaksista tehdyn etehisen ulko-ovi ei tahtonut aueta, lunta oli satanut eteen.

„Kas . . peijakasta!“ ukolla oli täysi työ avatessa.

Koira ei tahtonut jäädä tupaan, vaan ulvoi kunnes pääsi ulos.

„Nytpä vasta on hirveä ilma!“ lausui vaimo kulkein miehensä kintereillä; „vuorilta kuului hirmuinen jymy. Jumala auttakoon kaikkia tämmöisellä säällä matkustavia.“

Koira, oli kiitänyt edelle, alkoi samassa haukkua ulvoa.

„Mikä Murrella?“ kysyi ukko.

„Se haukkuu kaiketi jotain pelättiä pimeässä!“ intti vaimo.

„Mennääs katsomaan. . . ei voi tietää mitä se on löytänyt.“

Eläin haukkui yhä hurjemmin ja kuopi lunta käpälillään.

Mökin asukkaat kiiruhtivat paikalle.

„Herra jumala! näetkö, Juho, siinä on mies . . . kaiketi eksynyt . . . Hän on vielä lämmin . . . mutta meidän täytyy kiiruhtaa . . . pistä tänne kelkka . . . Olipa todel-

lakin Jumalan sallimus että nyt satumme tulemaan tänne.“

„Pidä onnetonta ylhäällä, että minä hänet panen kelkkaan, sillä hän näkyy olevan suuri ja roteva mies.“

Tämä tapahtui noin neljännes tuntia sen jälkeen kuin Tiainen oli ajanut äyräältä alas ja vaipunut tainnuksiin. Apu tulikin oikeaan aikaan. Sydän sykki vielä lämpimästi, valtasuoni löi säännöllisesti. Mutta hetkinen vielä ja elimien liike olisi joutunut häiriöön ja tuon mestarien mestarin tekemän kellon rattaat kenties vielä kokonaan pysähtyneet.

Yhteisin voimin veivät mies ja vaimo hänet mökkiin ja panivat varovasti penkille.

Lämpimässä virkosi Tiainen pian entiselleen. Pieni tilkkanen viinaa, jonka ukko kaatoi kulkkuun, väräytti koko ruumista ja Olli aukasi silmänsä.

„Mihinkäs nyt olen joutunut?“ kysyi hän vienolla äänellä. „Eihän vaan ryssä. . .“

Hänen hoitajansa peräytyivät kumpikin ja loivat toisiinsa pitkän silmäyksen.

„Muistan sangen hyvin kun pyssyni pamahti ja he läksivät ajamaan minua takaa“, mutisi Tiainen,

„muistan mitä kyytiä mentiin ja sitten huiskahdin alas jostakin paikasta. Mitä sitten tapahtui, en tietä!“

Mökin asukkaat kuulivat tämän ja ukko sanoi hämmästyen:

„Tulitko alas äyräältä ja eheänä sitten? Kiitä Jumalaa, ett’et louhikossa menettänyt käsiäsi ja jalkojasi. Viime kesänä kuoli meiltä vasikka, joka putosi törmältä samaan paikkaan.“

Tiainen käsitti siis miten hänelle oli käynyt.

„Mutta kaikeksi onneksi tuli pyry-ilmalla maahan niin paljon lunta, ett’et koskettanut itseäsi“, jatkoi ukko. „Kuinka kauan makasit siinä, en tiedä. Kun menimme hakemaan vettä kaivolta, löysimme sinut ja nyt olet meidän mökissämme.“

„Siis olette te pelastaneet minut kylmäämästä kuoliaaksi!“ huudahti Tiainen koettaen nousta ylös; „en löydä sanoja kiittää teitä kyllin ystäväni!“

Hän koetti nousta, mutt’ei voinut, sillä selkä oli liian hellä.

„Eivätkös venäläiset ole etsineet minua täältä?“ kysyi hän levoton. „He kyllä ajoivat minua takaa.“

„Ryssiä ei ole näkynyt näillä mailla“, virkkoi nainen, „eikä kukaan lähde liikkeelle tämmöisellä sääl-

lä.“

Myrsky kävi vieläkin.

„He eivät ole huomanneet minne päin läksin. . .”
mutisi Tiainen.

Heikkous painoi hänet vähitellen syvään uneen, mistä hän heräsi vasta seuraavana päivänä, mutta täysin voimin. Selkä tuntui kyllä heikolta, vaikk’ei estänyt liikkumista.

Mökin asukkaat olivat koko ajan vuorotellen valvoneet hänen vieressään, pitäen huolta hänestä.

Seuraavana aamuna oli myrsky jo kokonaan tauonnut ja talvi-aurinko paistoi hangelle, missä ei näkynyt teitä.

Kuultuaan kenen olivat pelastaneet varusti ystävällinen pariskunta Tiaisien uusilla matkatarpeilla voimiensa mukaan.

Kiitollisen Ollin oli vaikea erota heistä, mutta hän ei voinut viipyä kauemmin mökissä. Tietäen olevansa vieläkin venäläisten saatavissa pitkitti hän taaskin matkaansa pohjoiseen päin.

Mökin mies ei voinut antaa Tiaiselle ainoata suksi-
pariaan, vaan opasti häntä maantielle, josta hän pääsi läheiseen taloon ja sai sieltä pyssyn ynnä hyvät suk-

set.

Tiaisella oli vahva ruumiin rakennus ja erittäin terve luonto, ett'ei hän siis tarvinnut enää nähdä kipua eikä tautia pahan hyppynsä tähden, mikä tällä kertaa olikin vaan onnistunut hyppäys.

Vihollisia ei näkynyt pohjan perillä, ja Tiainen sai kulkea rauhassa ainakin niillä seuduin. Mutta sisällinen levottomuus esti häntä poistamasta sielustaan sitä tunnetta, että vihollinen väjyi hänen henkeään niin kauas kuin sen käsi ulottui.

XII.

Henkiin jääneet venäläiset toivat jo seuraavana päivänä päällikölleen tiedon joukon onnettomasta häviöstä. Kaikki tämä oli tapahtunut Tiaisen tähden. Översti suuttui silmittömäksi ja olisi oitis lähettänyt ajamaan häntä takaa, ell'eivät miehet olisi vakuuttaneet hänen kaiketi hävinneen lumi-myrskyssä. Päällikkö teki varovaisena sen, että hän lähetti kaikille pohjoisimmille venäläis-joukoille tiedon Tiaisen paosta. Että hän, jos eli, pyrki Ruotsin puolelle, oli silminnähtävää.

Sill'aikaa kuin Tiainen teki suuren kierroksensa, ennättivät venäläiset saada tiedon hänen matkastaan ja olivat varuillaan.

Lukemattomat olivat ne vaarat ja seikkailut, joiden kautta hän pyrki maanmiestensä luo, kärsien monesti vilua, nälkää ja janoa. Mutta vähitellen alkoi määräpaikka tulla lähemmäksi, vaikka vaarakin kasvoi sen mukaan. Suomalaisten ja venäläisten etuvartijat seisoivat vastatusten, ja pieniä joukkoja kuljeksi Tornion ympäristössä ja lähipitäjissä. Muuan niistä sai vähää ennen Tiaisen tuloa käskyn etsiä pakolaista ja ajaa häntä takaa vihollisen alueelle asti, jos tarvitsi.

Kun tapaamme Tiaisen, on hän jo Tornion seu-

duilla, eräässä talossa; syömässä päivällistä kontistaan. Takaa-ajajat ovat taaskin hänen kintereillään ja piirittävät talon. Tiainen ei tiedä vaaraa, ennenkuin emäntä sattumalta huomaa viholliset pihassa.

„Venäläiset tulevat taaskin tänne!“ kuusi hän.

„He ajavat minua takaa!“ virkkoi Tiainen nous-
ten seisalleen. „Sanokaa oitis, mihin voin paeta, sillä
muuten on tämä viimeinen päiväni!“

„Mene tuonne!“ virkkoi emäntä avaten karsinan.

Etehisestä kuului jyry.

Tiainen ei epäillyt, vaan pujahti piilopaikkaansa.

Samassa tulivat viholliset sisään.

„Kudi Tiainen, pergeleh Tiainen?“

„Täällä ei ole sen nimistä miestä“, vastasi isäntä.
„Etsikää, tokko löydätte!“

Tuo vastaus ei tyydyttänyt venäläisiä.

„Tiainen tuli tänne!“ jatkoi muuan Suomea puhu-
va.

„No, ottakaa hänet sitten täältä! vastasi isäntä,
„mutta kaiketi ette ole nähneet häntä, sillä hän meni
ulos porstuan taka-ovesta.“

Takaa-ajajat, jotka epäilivät tokko talollinen puhui
totta, katselivat tuvasta joka paikan. Karsinaan he ei-

vät arvanneet mennä, kun luukku oli liki seinää ja vesikorvo nostettu sen päälle.

Hetkisen etsittyään läksivät venäläiset tyhjin käsin tuvasta. Luottamatta talollisen sanoihin pysyivät he lähiseuduilla, luullen Tiaisen kuitenkin piilivän jossain.

Tämä puolestaan oli tuvassa iltahämärään saakka ja läksi sitten etsimään Suomen sotajoukon etuvarti-joita, joiden luo hän toivoi pääsevänsä vielä samana iltana.

Matka oli sängen vaarallinen; vihollisia näkyi monta kertaa, mutta Tiainen ennätti aina vetäytyä piiloon. Virsta oli enää jäljellä määräpaikkaan.

Hämärä muuttui vähitellen pilkkopimeäksi, jossa ei nähnyt kahden sylen päähän. Mutta Tiainen oli saanut niin tarkkoja neuvoja, että hän tiesi minne päin tuli hiihtää.

Illempana alkoivat synkät pilvet hajota ja kuu pistäysi esiin niiden lomasta.

„Tämäpä hyvä!“ ajatteli Tiainen. „Nytpä näkee tiensä ja saa päälle päätteeksi olla rauhassa. . .“

Takaa kuuluvat äänet keskeyttivät hänet. Tiainen kääntyi katsomaan ja huomasi ratsastaja-joukon tu-

levan aika ravia.

Takaa-ajajat siis olivat taaskin hänen kintereillään.

„Venäläiset! Ainoa pelastukseni riippuu siitä, miten syvä hanki on!“

Ratsastajat näkivät hänen kääntyvän tieltä ja huomasivat olevansa pakolaisen jäljillä, jonkatähden he ajoivat lumeen, mikä kuitenkin oli liian syvä hevosille.

Hyvillä suksillaan pysyi Tiainen edellä.

Silloin alkoivat ratsastajat ampua. Kuulat suhisivat Tiaisen korvissa ja hän oli suuressa vaarassa.

Samassa alkoivat Suomen sotajoukon etuvartijain nuotiotulet tuikkia matkan päästä.

Tiainen arvasi pelastuksen hetken tulleen, mutta vielä oli vaara liian uhkaava.

Ratsastajat kannustivat hevosiaan ja lähenivät lähenemistään Tiaista, johon heidän luotinsa eivät sattuneet.

Äkkiä lakkasivat he ampumasta. Mikä oli syynä siihen?

Venäläiset huomasivat olevansa liki vihollisen etuvartijoita, jotka siis olisivat lähettäneet apua, jos

laukaukset kuuluvat.

Tuo seikka oli edullinen pakolaiselle ja pelasti hänet kaatumasta.

Ratsastajat lähenivät lähenemistään.

„Antau!“ huusi etumainen Tiaiselle.

Tämä päätti puolustaida viimeiseen veripisaraan ja seisahti.

Mutta kun hätä on suurin on apu lähin.

Samassa tuli musta jono esiin kummun takaa ja syöksi hurraa-huudoilla venäläisten kimppuun, jotka pakenivat jättäen paikalle monta miestä.

Tiainen oli siis pelastanut yhdennellätoista hetkellä.

Kuultuaan laukaukset, oli etuvartijain päällikkö lähettänyt parikymmentä miestä katsomaan, mitä oli tekeillä ja nämät saapuivatkin apuun oikeaan aikaan.

„Kuka olet?“ kysyi ala-upseeri.

„pakolainen, jota viholliset ovat ajaneet takaa Nurmeksesta asti. Minä olen Tiainen!“

„Tiainen! Siis tuo tunnettu partiokävijä, joka puolusti Karjalaa! Tervetultuanne joukkoomme; Jumalan kiitos, että ennätimme pelastamaan teitä! Venäläisillä ei ollut oikeutta tunkeutua puolueettomalle alueelle.“

Tiainen valmistausi seuraamaan joukkoa leiriin.

„Nyt vasta olen siis päässyt heistä“, lausui hän pannen pyssyn selkäänsä, „nyt vasta kun tapasin teidät. Nyt enää en ole entinen vuorikauris, jota ajetaan takaa kuin riistaa ainakin, nyt taaskin olen soturi, valmis ryhtymään aseihin puolustaakseni isänmaatani. Kotini ja synnyinseutuni on kyllä heidän vallassaan, mutta minun tehtäväni ei ole vielä loppunut.“

„Tulkaa kanssamme Tiainen“, lausui ala-upseeri.
„Meidän tulee jo palata!“

XIII.

Seuraavana aamuna meni Tiainen kenraali Sandeloin puheille.

Tämä otti hänet ystävällisesti vastaan.

„Olemmehan me vanhoja tuttavias siitä asti kuin näin teitä viime keväänä Kuopiossa?“ alkoi kenraali leikillisesti viitaten Tiaista tulemaan työhuoneeseensa. „Tiedän tarkkaan kaikki ne hyvät työt, mitkä olette tehneet isänmaalle, sallimus vaati, että toimitte turhaan kotiseuduillanne. Arvaan teidän paenneen venäläisiä, jotka tahtoivat kostaa.“

„Olette oikeassa, herra kenraali“, vastasi Tiainen. „He ovat koko ajan olleet kintereilläni. Vieläpä silloinkin, kun suomalaisten vartiajatulet jo tuikkivat silmissäni, olivat venäläiset hätyyttämässä minua.“

„Kuulin koko tapauksen etuvartijain päälliköltä ja olipa vallan hyvä, että hän lähetti apua. Muuten kaiketi olisitte joutuneet vangiksi. Venäläiset tekivät taaskin vastoin sopimusta, kun tulivat raja-alueelle. Senpätähden he eivät voineet valittaa päällekkarkauksesta aselevon aikana.“

Hetkisen äänettömyys vallitsi, jolloin Tiaisella oli hyvä tilaisuus tutustua kenraalin työhuoneeseen. Mitä suurin yksinkertaisuus vallitsi kaikkialla. Vuotee-

na oli halpa sotilaan sänky, seinällä kaksi miekkaa ja pistoolipari. Keskellä huonetta seisoi kaksi suurta paperilla täytettyä kirjoituspöytää ja sen lisäksi muutamia tuoleja — siinä kaikki.

Kenraali keskeytti äänettömyyden.

„No mitäs aiotte nyt tehdä, kapteeni?“ kysyi hän. „Aiotteko taaskin ryhtyä miekkaan? Tiedämpä sen, että niin teette!“

Tiainen silmät loistivat tyytyväisyydestä.

„Sitä varten juuri tulinkin tänne, herra kenraali“, lausui Tiainen nousten seisalleen; „pyydän saada seurata Suomen sotajoukkoa vapaa-ehtoisena!“

Sandels tarttui hänen käteensä.

„Kiitoksia! Isänmaa tarvitsee semmoisia miehiä. Puolustajain lukumäärä on pieni, vihollisten kasvaa kasvamistaan. Tervetultua riveihimme.“

Samassa tulivat majuuri Duncker ja muuan adjutantti sisään.

„Hyvää huomenta, herra majuri! Tässä saatte vapaa-ehtoisen osastoonne. Hän on tunnettu mies — rajakapteeni Tiainen Karjalasta.“

„Vai olette te täällä!“, huudahti Duncker pudistaen hänen kättään. „Jos minulla olisi pataljoona semmoi-

sia miehiä, saapuisin viikon kuluttua Kuopioon. Mielelläni suostun ottamaan teidät joukkooni, herra raja-kapteeni. Onko teillä rahaa hankkia itsellenne uni-vormua?”

„Sen saatte valtionvaroista!“ virkkoi Sandels antaen Tiaiselle kaksikymmentä riksiä. „Tässä saatte hiukan tarpeisinne. Hyvästi!“

Kiitollisena läksi Tiainen päällikön asunnosta. Entiset vaarat ja vaivat olivat jääneet unhotuksiin. Uusi elämä alkoi pakolaiselle; partiokävijä Olli Tiainen oli nyt soturi Suomen armeijassa, joka vieläkin taisteli vihollisen käsissä olevan isänmaansa edestä.

Sotaväessä kohtasi Tiainen monta tuttavaa ja Nurmekselaistakin, jotka uteliaasti kyselivät häneltä kotioloista.

Elämä leirissä oli kuitenkin sangen surkeaa. Taudit ja pakkanen hävittivät laihoa, mille oli määrätty „soria sotainen kuolo, kaunis miekan kalskehessa“. Sen lisäksi karkasi moni mies kotiseuduilleen, suostuen venäläisten rauhallisiin lupauksiin.

Sen lisäksi toi vihollinen Suomeen suurempia joukkoja, joita vastaan Ruotsin hallitus asetti vaan entisen, kunniarikkaissa taisteluissa supistaneen ar-

meijan jäännökset. Näiden tila muuttui yhä pahemmaksi kurjissa majapaikoissa Tornion seuduilla. Kustaa IV Aadolfin itsekkäisyys olisi varmaankin syösyt koko valtakunnan perikatoon, ell'eivät muuttamat kunnian-arvoiset miehet olisi pelastaneet maata syöksemällä häntä valta-istuimelta. Toivottomuus alkoi jo vaikuttaa miehistöönkin, jota ainoastaan upseerien kehoitukset ja uhraava esimerkki voi enää pitää koossa.

Tämmöinen oli Suomen armeijan tila, kun Tiainen saapui sen riveihin.

XIV.

Seuraavana sunnuntaina Jumalanpalveluksen jälkeen kutsutti Sandels Tiaisen esiin rintamasta.

Kenraalilla oli tänään päällä kaikki arvonmerkinsä.

„Raja-kapteeni Olli Tiainen“, lausui hän kaikuvala äänellä, „ottakaa minulta hallituksen puolesta vastaan tämä kunnianmerkki, palkinnoksi niistä töistä, joita olette tehneet isänmaalle ja kehoitukseksi toimimaan entisellä alttiiksi-antamuksella, urhoollisuudella ja rohkeudella sen palveluksessa.“

Hän ripusti mitalin Tiaisen rintaan.

Sotilaat tekivät kunniaa.

Tiainen oli liikutuksissaan. Hänen rintansa paisui uusista tunteista, joita hän ei voinut pukea sanoihin. Hän ei katsonut itsensä ansaitsevan tuota kunnianosoitusta. Sydän täyttyi kiitollisuudesta isänmaata kohtaan, ja tuores elämän into virtasi suoniin, joissa ennen oli kulkenut lainhylyn rauhaton veri.

Hän palasi rintamaan vallan toisena miehenä kuin siitä lähteissään.

Majapaikkaan marssiessa hän ei virkkanut sanaakaan, vaikka toverit onnittelivat. Duncker seurasi joukkoa ja sanoi erotessa:

„Pojat, ottakaa esimerkkiä jalosta toveristanne, jonka rintaan kenraali tänään ripusti kunnianmerkin. Tiainen on tehnyt enemmän kuin kukaan meistä. Semmoisen tulee isänmaansa puolustajan olla!“

Miehet tekivät taaskin kunniaa.

Duncker viittasi Tiaista tulemaan luokseen.

Ottakaa vastaan onnentoivotukseni ja tahtoisinpa minäkin vielä kerran ripustaa rintaanne toisen rahan entisen viereen osoitteeksi sulimmasta kiitollisuudesta.“

„Jumala varjelkoon herra majuria!“ lausui Tiainen tehden kunniaa, „sitä en ansaitse. Kaikki riippuu tietysti Luojasta. Hän katkaisee elämämme langan juuri kuin sitä vähimmin luulisikaan.“

Duncker ratsasti kenraalin luo.

Tiainen otti rahan rinnastaan ja katsoi siihen pitkään, mutisten:

„Isänmaan kiitollisuus ja palkinto . . . nuoko sitten tuovat lainhyllylle entisen onnen? Ei, vielä puuttuu yksi seikka . . . nimittäin . . . kotikuusen kuiske!“